

ZARYS METODYKI PRACY KURATORA SĄDOWEGO

redakcja naukowa Krzysztof Stasiak

Henryk Haak, Tadeusz Jedynak, Maria Kokorzecka-Piber
Łukasz Kwadrans, Wiesława Liszke, Andrzej Martuszewicz
Zofia Ostrihanska, Andrzej Rzepniewski, Krzysztof Stasiak
Teodor Szymanowski, Łukasz Wirkus

METODYKI

4. WYDANIE

ZARYS METODYKI PRACY KURATORA SĄDOWEGO

redakcja naukowa Krzysztof Stasiak

Henryk Haak, Tadeusz Jedynak, Maria Kokorzecka-Piber
Łukasz Kwadrans, Wiesława Liszke, Andrzej Martuszewicz
Zofia Ostrihanska, Andrzej Rzepniewski, Krzysztof Stasiak
Teodor Szymanowski, Łukasz Wirkus

METODYKI

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

4. WYDANIE

Stan prawny na 10 listopada 2017 r.

Recenzent

Dr hab. Jarosław Utrat-Milecki, prof. UW

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne

Michał Dymiński

Łamanie

Fotoedytor

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska SA, 2018

ISBN 978-83-8124-220-2

4. wydanie

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	19
Wstęp do wydania czwartego	23
Wprowadzenie	25
1. Ewolucja kurateli sądowej od początku do wejścia w życie rozporządzenia z 1986 r. (<i>Krzysztof Stasiak</i>)	25
1.1. Uwagi ogólne	25
1.2. Okres międzywojenny	25
1.3. Okres od zakończenia wojny do 1986 r.	27
1.4. Instytucja kurateli sądowej określona w rozporządzeniu z 1986 r.	34
2. Od rozporządzenia do ustawy o kuratorach sądowych (<i>Tadeusz Jedynak, Andrzej Martusiewicz, Krzysztof Stasiak</i>)	37
2.1. Ewolucja poglądów na organizację i zadania służby kuratorskiej w latach dziewięćdziesiątych XX w.	37
2.2. Inspiracje	39
2.3. Czas reform	45
2.3.1. Etatyzacja	45
2.3.2. Profesjonalizacja	48
2.3.3. Legislacja	62
2.3.4. Starania o unowocześnienie systemu wynagrodzeń kuratorów zawodowych	66
2.4. Prace legislacyjne nad ustawą o kuratorach	80
2.5. Epilog – kuratorzy w obronie swojej ustawy	92

Rozdział I

Ustawa o kuratorach sądowych – „konstytucja” kuratorskiej

służby sądowej	95
1. Zadania kuratorów sądowych (<i>Tadeusz Jedynak, Krzysztof Stasiak</i>)	95
1.1. Zadania kuratorów dla dorosłych	99
1.2. Zadania kuratorów rodzinnych	101
2. Kwalifikacje kuratorów sądowych (<i>Tadeusz Jedynak, Krzysztof Stasiak</i>)	109
3. Charakterystyka stosunku pracy kuratora sądowego i aplikanta kuratorskiego (<i>Krzysztof Stasiak, Tadeusz Jedynak</i>)	115
3.1. Wprowadzenie	115
3.2. Czas pracy kuratora zawodowego	118
3.3. Awans	128
3.4. Wynagrodzenie, nagroda i gratyfikacja jubileuszowa	129
3.5. Urlop	133
3.6. Zasady wykonywania przez kuratora zawodowego stosunku pracy wynikające z przepisów prawa pracy ...	134
3.7. Delegowanie kuratora	137
3.8. Zawieszenie kuratora w pełnieniu obowiązków	138
3.9. Ustanie stosunku pracy	139
4. Organizacja kuratorskiej służby sądowej (<i>Andrzej Rzepniewski</i>)	144
4.1. Wprowadzenie	144
4.2. Wyjaśnienie niektórych pojęć	146
4.3. Działalność administracyjna w sądach i nadzór nad działalnością administracyjną	150
4.4. Powołanie kuratorskiej służby sądowej i jej charakterystyka	155
4.5. Kurator okręgowy	157
4.5.1. Warunki i tryb powołania kuratora okręgowego	157
4.5.2. Zakres działania kuratora okręgowego	161
4.6. Zespół kuratorskiej służby sądowej	170

4.6.1. Tworzenie zespołów	170
4.6.2. Kierownik zespołu	171
4.6.3. Sekretariat zespołu i obsługa biurowa	172
4.7. Praktyczne wskazówki dotyczące działalności kierowniczej w służbie kuratorskiej	173
5. Obowiązki i uprawnienia kuratorów (<i>Andrzej Rzepniewski</i>)	177
5.1. Rozróżnienie pojęć. Uprawnienia i obowiązki	177
5.2. Obowiązki kuratora	177
5.3. Uprawnienia kuratora	183
6. Samorząd kuratorski (<i>Andrzej Rzepniewski</i>)	184
6.1. Wprowadzenie	184
6.2. Krajowa Rada Kuratorów	186
6.3. Okręgowe zgromadzenie kuratorów	195
6.4. Uprawnienia samorządu kuratorskiego	200
7. Odpowiedzialność porządkowa i dyscyplinarna kuratora zawodowego i aplikanta kuratorskiego (<i>Krzysztof Stasiak</i>)	201
7.1. Wprowadzenie	201
7.2. Zakres odpowiedzialności porządkowej i dyscyplinarnej	203
7.3. Kara porządkowa i kary dyscyplinarne	206
7.4. Stosowanie kar	213
7.5. Rzecznik dyscyplinarny i postępowanie wyjaśniające	215
7.6. Sąd dyscyplinarny i postępowanie przed sądem	223
7.7. Odwołanie i sąd dyscyplinarny drugiej instancji	230
7.8. Obwiniony i obrońca	233
7.9. Postępowanie po wydaniu orzeczenia	234
8. Aplikacja i aplikanci kuratorscy (<i>Tadeusz Jedynek,</i> <i>Krzysztof Stasiak</i>)	237
9. Kuratorzy społeczni (<i>Krzysztof Stasiak</i>)	248
9.1. Wprowadzenie	248
9.2. Kto może zostać kuratorem społecznym?	249
9.3. Zadania kuratora społecznego	259
9.4. Ryczałt kuratora społecznego	262

Rozdział II

Diagnoza w pracy kuratora sądowego (<i>Zofia Ostrianska</i>)	267
1. Ogólne problemy diagnozowania	267
1.1. Uwagi wstępne	267
1.2. Pojęcie diagnozy	268
2. Etapy i procedura opracowywania diagnozy przez kuratora – zagadnienia praktyczne	282
2.1. Dokumenty	283
2.2. Wywiady	284
2.3. Opracowanie zebranych informacji	302

Rozdział III

Kurator dla dorosłych jako instytucja systemu karnego	313
1. Zadania sądowych kuratorów dla dorosłych w wykonywaniu kar i środków w reakcji na popełnienie przestępstw w przepisach prawa karnego (<i>Teodor Szymanowski</i>)	313
1.1. Wprowadzenie	313
1.2. Sądowy kurator zawodowy oraz kierownik kuratorskiej służby sądowej jako organy wykonawcze – ogólne omówienie	315
1.3. Kompetencje i zadania kuratorów sądowych w zakresie wykonywania kar i niektórych środków	319
1.4. Zadania kuratorów sądowych w związku z wykonywaniem kar i środków polegających na poddaniu skazanego (sprawcy) próbie	320
1.4.1. Kwalifikowanie do grup ryzyka osób poddanych dozorowi	321
1.4.2. Warunkowe umorzenie postępowania karnego	322
1.4.3. Warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności	325
1.4.4. Warunkowe przedterminowe zwolnienie	329
1.5. Kara ograniczenia wolności	338
1.5.1. Uwagi wstępne	338
1.5.2. Kara ograniczenia wolności w obowiązującym stanie prawnym	340

1.6. Obowiązujące unormowanie dotyczące stosowania systemu dozoru elektronicznego w wykonywaniu kar, środków karnych i zabezpieczających	346
1.6.1. Uwagi wstępne	346
1.6.2. Wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego	352
1.6.3. Warunki orzeczenia o wykonywaniu kary pozbawienia wolności w SDE	355
2. Wychowawczo-zapobiegawcza funkcja dozoru (<i>Andrzej Rzepniewski, Wiesława Liszke, Krzysztof Stasiak</i>)	360
2.1. Uwagi ogólne	360
2.2. Rodzaje dozorów, cel i podstawy prawne	367
2.2.1. Dozór przy warunkowym zawieszeniu kary pozbawienia wolności	367
2.2.2. Dozór przy warunkowym zwolnieniu z odbycia reszty kary pozbawienia wolności ..	371
2.2.3. Dozór przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego	374
2.2.4. Dozór w związku z wykonaniem środków zabezpieczających	375
2.3. Prawa i obowiązki kierownika zespołu, kuratora sądowego oraz skazanego	377
2.3.1. Prawa i obowiązki kierownika zespołu w związku z wykonywaniem dozoru	377
2.3.2. Obowiązki i uprawnienia kuratora sądowego związane z wykonywaniem dozoru	383
2.3.3. Prawa i obowiązki skazanego	393
2.4. Procedury postępowania kuratora w dozorze	397
2.4.1. Kwalifikacja dozorowanego do grupy ryzyka	397
2.4.2. Metodyka wykonywania dozoru	403
2.4.3. Model postępowania resocjalizującego i techniki pracy kuratora w dozorze	412
2.4.4. Realizacja przez kuratora zawodowego zadań kontrolnych w dozorze, w tym w dozorach wykonywanych przez kuratorów społecznych ..	423

2.5. Dokumentacja z przebiegu dozoru	428
2.6. Trudności w wykonywaniu dozoru	439
3. Kontrolno-organizacyjna funkcja kuratora w wykonywaniu kary ograniczenia wolności i prac społecznie użytecznych (<i>Krzysztof Stasiak</i>)	441
3.1. Istota kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej	441
3.2. Czynności poprzedzające rozpoczęcie wykonywania przez skazanego (ukaranego) pracy na cele społeczne (społecznie użyteczne)	446
3.3. Wykonywanie prac społecznie użytecznych oraz kary ograniczenia wolności w formie pracy na cele społeczne	452
3.3.1. Uwagi ogólne	452
3.3.2. Czynności kuratora zawodowego	455
3.3.3. Zadania podmiotu, w którym jest wykonywana praca	463
3.3.4. Obowiązki skazanego (ukaranego) w związku z wykonywaniem kary ograniczenia wolności lub pracy społecznie użytecznej	464
3.4. Kara ograniczenia wolności w formie potrącenia części wynagrodzenia	465
3.5. Zakończenie kary ograniczenia wolności (prac społecznie użytecznych)	466
4. Kontrola wykonania obowiązków nałożonych na skazanego bez orzeczonego dozoru (<i>Andrzej Rzepniewski, Wiesława Liszke</i>)	473
4.1. Wprowadzenie	473
4.2. Dokonywanie ustaleń o zachowaniu skazanego i wykonywaniu obowiązków w okresie próby	474
4.3. Dokumentacja związana z kontrolą wykonania przez skazanego obowiązków w okresie próby	482
5. Informacyjno-kontrolna funkcja kuratora w przeprowadzaniu wywiadów środowiskowych (<i>Krzysztof Stasiak</i>)	483
5.1. Uwagi ogólne	483
5.2. Wywiad zarządzany na podstawie art. 14 § 1 k.k.w. ...	484

5.3. Wykonywanie niektórych orzeczeń sądowych przy wykorzystaniu art. 14 k.k.w.	490
5.4. Wywiad zarządzony na podstawie art. 214 k.p.k.	492
5.5. Metodyka przeprowadzania wywiadu środowiskowego	498
5.6. Zebranie informacji przez kuratora na podstawie art. 43h § 4 k.k.w.	501
6. Zadania kuratora sądowego w związku z wykonywaniem systemu dozoru elektronicznego (<i>Krzysztof Stasiak</i>)	503
6.1. Wprowadzenie	503
6.2. Strona techniczna wykonywania kary w systemie dozoru elektronicznego	505
6.3. Rozpoczęcie wykonywania dozoru elektronicznego ...	506
6.4. Wykonywanie kary, środka karnego i zabezpieczającego w systemie dozoru elektronicznego	513
6.5. Warunkowe przedterminowe zwolnienie skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego	525
6.6. Zadania sądowego kuratora zawodowego w związku z wykonywaniem kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego	526
6.7. Zakończenie dozoru elektronicznego	531
7. Przygotowanie skazanego do życia na wolności (<i>Maria Kokorzecka-Piber, Krzysztof Stasiak</i>)	534
7.1. Uwagi ogólne	534
7.2. Polskie rozwiązania prawne dotyczące przygotowania więźnia do życia na wolności na tle standardów europejskich	536
7.3. Sens i cel pracy kuratora nad przygotowaniem osób skazanych do wolności	540
7.4. Metodyka pracy kuratora ze skazanym	545
7.5. Realizacja zadań kuratorskich na podstawie obowiązujących przepisów	547
7.5.1. Przyjęcie zadania	547
7.5.2. Przygotowanie do programu wolnościowego	549

7.5.3. Opracowanie programu wolnościowego i zasada kontraktu	550
7.5.4. Realizacja programu	552
7.5.5. Problemy związane z realizacją programu	562
7.5.6. Ocena przebiegu i wyników programu	565
7.6. Dokumentacja działań kuratora	566
7.6.1. Przepisy regulujące zasady dokumentowania pracy	566
7.6.2. Dokumenty niezbędne do wykonywania i rejestrowania zadań	568
7.7. Ograniczenia udziału kuratorów w procesie wdrażania więźniów do społeczeństwa	570
7.8. Ocena modelu białostockiego	571
8. Praca socjalna kuratora dla dorosłych przy realizowaniu pomocy postpenitencjarnej (<i>Andrzej Rzepniewski</i>)	574
8.1. Praca socjalna i pomoc społeczna	574
8.2. Pojęcie funduszu. Charakterystyka Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Rola kuratora	576
8.3. Przeznaczenie środków	581
8.4. Uprawnienia do otrzymywania pomocy	584
8.5. Warunki uzyskania pomocy	585
8.6. Tryb postępowania	586
8.7. Odwołanie od decyzji kuratora	588
9. Wnioski składane przez kuratora dla dorosłych (<i>Krzysztof Stasiak</i>)	590
9.1. Wprowadzenie	590
9.2. Forma i treść wniosku	592
9.3. Rodzaje wniosków	594
9.3.1. Wniosek o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności	594
9.3.2. Wniosek o odwołanie warunkowego zwolnienia	601
9.3.3. Wniosek o podjęcie warunkowo umorzonego postępowania karnego	602
9.3.4. Wniosek o zwolnienie od dozoru	604
9.3.5. Wniosek o oddanie pod dozór	608

9.3.6.	Wniosek o ustanowienie, rozszerzenie lub zmianę obowiązku	610
9.3.7.	Wniosek o zwolnienie z obowiązku	613
9.3.8.	Wniosek o zmianę okresu próby	615
9.3.9.	Wniosek o odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności i o odwołanie odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności	616
9.3.10.	Wniosek o przerwę w wykonaniu kary pozbawienia wolności i wniosek o odwołanie tej przerwy	619
9.3.11.	Wniosek o warunkowe zwolnienie	621
9.3.12.	Wniosek o zarządzenie wykonania kary zastępczej	623
9.3.13.	Wniosek o odroczenie wykonania kary ograniczenia wolności i odwołanie odroczenia	625
9.3.14.	Wniosek o przerwę w wykonywaniu kary ograniczenia wolności	626
9.3.15.	Wniosek o zwolnienie z reszty kary ograniczenia wolności i uznanie jej za wykonaną	627
9.3.16.	Wniosek o zmianę w sposobie wykonywania kary ograniczenia wolności	628
9.3.17.	Wniosek o zawieszenie postępowania wykonawczego	629
9.3.18.	Wniosek o podjęcie zawieszonoego postępowania	633
9.3.19.	Wniosek o umorzenie postępowania	633
9.3.20.	Wniosek o rozstrzygnięcie wątpliwości co do wykonania orzeczenia	634
9.3.21.	Wniosek o udzielenie zezwolenia na odbycie przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego	635
9.4.	Przykłady wniosków	636
10.	Nadzór, o którym mowa w art. 181a § 2 k.k.w. (Krzysztof Stasiak)	642

10.1. Wprowadzenie	642
10.2. Wykonywanie nadzoru, o którym mowa w art. 181a § 2 k.k.w.	643
10.2.1. Czas stosowania środka karnego	643
10.2.2. Wykonywanie nadzoru. Zadania kuratora	646

Rozdział IV

Rola kuratora rodzinnego w realizacji ochrony prawnej

udzielanej przez sąd rodzinny	650
1. Sądowy kurator rodzinny jako podmiot uczestniczący w udzielaniu ochrony prawnej przez sąd rodzinny (<i>Henryk Haak</i>)	650
1.1. Wprowadzenie	650
1.2. Sądownictwo rodzinne – wybrane zagadnienia	654
1.2.1. Powstanie i rozwój sądownictwa rodzinnego na świecie i w Polsce	654
1.2.2. Rozmieszczenie sądów rodzinnych w Polsce	655
1.2.3. Istota sądownictwa rodzinnego	657
1.2.4. Zakres spraw podlegających rozpoznaniu w sądzie rodzinnym	658
1.2.5. „Sąd rodzinny” a „sąd opiekuńczy”	659
1.2.6. Organizacja pracy sądów rodzinnych	662
1.3. Zadania kuratorów rodzinnych	664
1.3.1. Zadania kuratorów rodzinnych określone w ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych	664
1.3.2. Zadania kuratorów rodzinnych oznaczone w ustawie o kuratorach sądowych	666
1.3.3. Zadania kuratorów rodzinnych przewidziane w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym	669
1.3.4. Zadania kuratorów rodzinnych wynikające z Kodeksu postępowania cywilnego	671
1.3.5. Zadania kuratorów rodzinnych określone w ustawie z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich	674

1.3.6. Zadania kuratorów rodzinnych przewidziane w ustawie z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi	676
1.4. Próba określenia roli kuratorów rodzinnych	678
1.4.1. Próba określenia roli kuratorów rodzinnych na podstawie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych	678
1.4.2. Próba określenia roli kuratorów rodzinnych na podstawie ustawy o kuratorach sądowych ...	679
1.4.3. Próba określenia roli kuratorów rodzinnych na podstawie Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, Kodeksu postępowania cywilnego oraz innych ustaw	681
1.4.4. Podsumowanie	683
1.5. Zakończenie	686
2. Wywiady środowiskowe (<i>Tadeusz Jedynek, Krzysztof Stasiak</i>)	688
2.1. Uwagi ogólne	688
2.2. „Regulamin” przeprowadzania wywiadu środowiskowego	692
3. Nadzór kuratora sądowego (<i>Tadeusz Jedynek, Krzysztof Stasiak</i>)	699
3.1. Rodzaje nadzorów i ich cechy charakterystyczne	701
3.1.1. Nadzór w sprawach opiekuńczych	702
3.1.1.1. Wnioski o zmianę orzeczenia lub umorzenie postępowania	707
3.1.1.2. Okoliczności uzasadniające złożenie wniosku	710
3.1.1.3. Przykładowe wnioski	713
3.1.1.4. Procedura postępowania w nadzorze w sprawach opiekuńczych	717
3.1.2. Nadzór kuratora w sprawach nieletnich	725
3.1.2.1. Wnioski dotyczące modyfikacji orzeczenia o oddaniu nieletniego pod nadzór kuratora sądowego	733
3.1.2.2. Przykładowe wnioski	739

3.1.2.3. Procedura postępowania w nadzorze nad nieletnim	743
3.1.2.4. Terminarz nadzoru	749
3.1.2.5. Treść dokumentacji związanej z nadzorem	749
3.1.3. Nadzór nad osobami zobowiązanymi do leczenia uzależnienia alkoholowego	750
3.1.3.1. Przykładowe wnioski	755
3.1.3.2. Procedura postępowania w nadzorze nad osobami zobowiązanymi do leczenia uzależnienia alkoholowego ..	757
3.2. Metoda pracy w nadzorze	758
3.2.1. <i>Casework</i> w nadzorze kuratora	759
3.2.2. Zasady pracy kuratora w nadzorze prowadzonym metodą <i>casework</i>	762
3.2.3. Etapy pracy kuratora w nadzorze	765
3.2.4. Kontrakt w nadzorze prowadzonym metodą <i>casework</i>	768
3.2.5. Współpraca ze środowiskiem w nadzorze kuratora	772
3.2.6. Problemy związane z realizacją nadzoru	777
4. Odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Procedury postępowania kuratora sądowego (<i>Łukasz Wirkus</i>)	778
4.1. Dziecko w przestrzeni społecznej	778
4.2. Dobro dziecka w regulacjach prawnych	780
4.3. Instytucja ograniczenia władzy rodzicielskiej	783
4.4. Inne formy ingerencji sądu w sposób wykonywania władzy rodzicielskiej	783
4.5. Odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Postępowanie kuratora sądowego w procedurze odebrania dziecka osobie nieuprawnionej w celu przekazania go rodzicowi (opiekunowi)	793
4.6. Postępowanie w celu wykonania orzeczenia o umieszczeniu dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub rodzinie zastępczej	809

4.7. Postępowanie kuratora sądowego w przypadku stwierdzenia faktu pozostawienia dziecka bez opieki lub zagrożenia jego życia lub zdrowia	814
5. Udział kuratora w ustalonych przez sąd kontaktach rodziców z dzieckiem (<i>Krzysztof Stasiak</i>)	822
6. Inne zadania realizowane przez kuratorów rodzinnych ...	834
6.1. Czynności kontrolne w sprawach opiekuńczych (<i>Tadeusz Jedynek, Krzysztof Stasiak</i>)	834
6.2. Czynności kontrolne w sprawach nieletnich	835
7. Ośrodek kuratorski – środek wychowawczy wykonywany przez kuratorów sądowych (<i>Lukasz Kwadrans</i>)	840
7.1. Uwagi ogólne	840
7.2. Działalność ośrodków kuratorskich	848
7.3. Metody pracy w ośrodku kuratorskim	853
7.4. Kadra ośrodków kuratorskich i jej zadania	861
7.5. Dokumentacja ośrodka i nadzór	863
7.6. Zakończenie	868
Bibliografia	873
Wykaz aktów prawnych	889
O Autorach	895

WYKAZ SKRÓTÓW

Arch.Krym.	- „Archiwum Kryminologii”
DLP	- Departament Legislacyjno-Prawny
Dz.Urz.	- Dziennik Urzędowy
Dz.Urz. MS	- Dziennik Urzędowy Ministra Sprawiedliwości
k.c.	- ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.)
k.k.	- ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2016 r. poz. 1137 ze zm.)
k.k. z 1932 r.	- rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.07.1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. poz. 571 ze zm. – uchylone)
k.k.s.	- ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2016 r. poz. 2137 ze zm.)
k.k.w.	- ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 665 ze zm.)
k.k.w. z 1969 r.	- ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. poz. 98 ze zm. – uchylona)
Konstytucja RP	- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze zm.)
k.p.	- ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2016 r. poz. 1666 ze zm.)
k.p.c.	- ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 ze zm.)
k.p.k.	- ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904)
KRK	- Krajowa Rada Kuratorów
k.r.o.	- ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682)
KSZKS	- Krajowe Stowarzyszenie Zawodowych Kuratorów Sądowych

- k.w. – ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2015 r. poz. 1094 ze zm.)
- KZS – „Krakowskie Zeszyty Sądowe”
- MOW – Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy
- OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNWK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
- OSNPG – Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
- OSNwSK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
- PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- PiP – „Państwo i Prawo”
- PS – „Przegląd Sądowy”
- r.nadz.alk. – rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości oraz Zdrowia i Opieki Społecznej z 7.05.1983 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania nadzoru nad osobami, w stosunku do których orzeczony został obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu (Dz.U. poz. 110)
- r.nadz.nielet. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24.06.2014 r. w sprawie nadzoru nad nieletnim (Dz.U. poz. 855)
- RODK – Rodzinny Ośrodek Diagnostyczno-Konsultacyjny
- r.ośrod.kur. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 5.10.2001 r. w sprawie ośrodków kuratorskich (Dz.U. poz. 1294)
- rozp. RM w spr. procedury „NK” – rozporządzenie Rady Ministrów z 13.09.2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. poz. 1245)
- r.spr. FPPiPP – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 29.09.2015 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (Dz.U. poz. 1544)
- r.spos. i tryb. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 13.06.2016 r. w sprawie sposobu i trybu wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych (Dz.U. poz. 969)
- r.upr.kur.sąd. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 12.06.2003 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych (Dz.U. z 2014 r. poz. 989)

-
- r.u.s.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23.12.2015 r.
– Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 2316 ze zm.)
- r.w.u.s.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 19.11.1987 r.
– Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 218 ze zm. – uchylone)
- SDE – System dozoru elektronicznego
- SR – sąd rejonowy
- u.k.s. – ustawa z 27.07.2001 r. o kuratorach sądowych (Dz.U. z 2014 r. poz. 795 ze zm.)
- u.p.s.n. – ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2016 r. poz. 1654 ze zm.)
- u.s.p. – ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2016 r. poz. 2062 ze zm.)
- u.s.p. z 1985 r. – ustawa z 20.06.1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1994 r. poz. 25 ze zm. – uchylona)
- u.w.r. – ustawa z 9.06.2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2017 r. poz. 697 ze zm.)
- z.org.sekr.s. – zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 12.12.2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz. MS poz. 22 ze zm.)

WSTĘP DO WYDANIA CZWARTEGO

Od poprzedniego wydania *Zarysu metodyki pracy kuratora sądowego* minęły ponad trzy lata. W tym czasie, wskutek licznych zmian prawa karnego wykonawczego, Kodeksu karnego, a także wielu innych aktów prawnych, niektóre zadania realizowane przez kuratorów sądowych uległy bardzo poważnym przeobrażeniom. W konsekwencji niektóre fragmenty naszej książki zdezaktualizowały się i wymagały ponownego opracowania, inne natomiast – w świetle nowych wytycznych kierownictwa resortu albo wskutek nowych doświadczeń zebranych w tym czasie – należało uzupełnić. Z tych względów, ale także z powodu nieustającego zapotrzebowania na niniejszą publikację sygnalizowanego nam wprost przez kuratorów lub za pośrednictwem Wydawcy, przystąpiliśmy do pracy nad czwartym już wydaniem *Zarysu metodyki pracy kuratora sądowego*. Nie było to jednak zadanie łatwe, gdyż w 2015 r. zmarł dr Tadeusz Jedynak, nasz kolega, przyjaciel i mentor. Był on inicjatorem powstania tej książki, zaś swoją wiedzą, osobowością i pasją w sposób bardzo poważny wpłynął na jej kształt i treść. Ufamy, iż czwarte wydanie *Zarysu metodyki pracy kuratora sądowego* jest kontynuacją wizji niniejszej książki wypracowanej przez dr Tadeusza Jedynaka.

Jakie zmiany wprowadzono w niniejszym wydaniu książki? Przede wszystkim została ona dostosowana do aktualnego stanu prawnego. Minione 3 lata były bardzo bogate w zmiany prawa, które w sposób bezpośredni lub pośredni wpłynęły na wykonywane przez kuratorów zadania. Zmiany te, w niektórych przypadkach były na tyle poważne, iż wymusiły konieczność ponownego opracowania niektórych części (dotyczy to zwłaszcza dozoru elektronicznego). Do *Zarysu metodyki*

pracy kuratora sądowego dodano też nowy rozdział poświęcony nadzorowi, o którym mowa w art. 181a § 2 k.k.w. Od nowa zostały też napisane części poświęcone odebraniu przez kuratora osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub opiece oraz udziałowi kuratora w sądownie ustalonych kontaktach rodzica z dzieckiem.

Okres od trzeciego wydania *Zarysu metodyki pracy kuratora sądowego* to także czas, w którym autorzy systematycznie pogłębiali swoje doświadczenia zawodowe, a ich poglądy na omawiane kwestie zyskały – jak mamy nadzieję – na jasności i zostały lepiej ugruntowane. Pewnym zmianom uległ też skład zespołu, bowiem niektórzy z jego członków odeszli ze służby kuratorskiej i nie mają już styczności z aktualną praktyką kuratorską. Ich zadania przejęli pozostali lub nowi członkowie zespołu, wskutek czego niektóre rozdziały otrzymały nowy kształt. W rezultacie oddajemy do rąk czytelników książkę nie tylko poprawioną, ale w wielu częściach zasadniczo zmienioną.

Mamy nadzieję, że czwarte wydanie *Zarysu metodyki pracy kuratora sądowego*, odpowiadające aktualnemu stanowi prawnemu, odpowie na potrzeby i oczekiwania kuratorów sądowych, aplikantów kuratorskich, studentów pedagogiki oraz wszystkich zainteresowanych.

Autorzy

WPROWADZENIE

1. Ewolucja kurateli sądowej od początku do wejścia w życie rozporządzenia z 1986 r.

1.1. Uwagi ogólne

Pisząc o kurateli sądowej, trudno nie odnieść się do jej historii. Dlatego również w niniejszym opracowaniu zostaną przedstawione fakty, które były istotne w rozwoju kurateli sądowej w Polsce. Jednakże opisując je, będę się starał uchwycić przede wszystkim kierunki ewolucji omawianej instytucji. Przedstawiany okres jest o tyle ważny, że wówczas instytucja kurateli ulegała istotnym, czasami dosyć radykalnym przeobrażeniom. Ponadto w tym czasie została ona w sposób trwały umiejscowiona w wymiarze sprawiedliwości. W ten sposób stała się organizacyjnie i merytorycznie powiązana z sądami powszechnymi.

1.2. Okres międzywojenny

Wkrótce po odzyskaniu przez Polskę niepodległości dostrzeżono konieczność utworzenia specjalnych sądów dla nieletnich, co niewątpliwie wynikało z dużej liczby spraw nieletnich wpływających do sądów, ale także ze zmiany poglądów co do sposobu ich karania. Na wprowadzenie takich zmian był to moment trudny, gdyż państwo polskie dopiero się odradzało i w związku z tym miało bardzo wiele poważnych problemów. W tym miejscu wystarczy chociażby wspomnieć o powstaniu wielkopolskim, trzech powstaniach śląskich, wojnie polsko-bolszewickiej i plebiscytach ustalających przebieg niektórych

polskich granic. Obraz Polski tamtych czasów dopełnia informacja, że była ona jednym z najbardziej zniszczonych państw w wyniku I wojny światowej. To wszystko powodowało, że ludziom żyło się wówczas niezmiernie trudno. Taka sytuacja zawsze wpływa na stopień przestrzegania porządku prawnego, w tym również przez osoby nieletnie. Z uwagi na skalę tego problemu uznano za celowe utworzenie specjalnych sądów dla nieletnich.

Sądy dla nieletnich zostały utworzone na mocy dekretu Naczelnika Państwa, podpisanego 7.02.1919 r. (Dziennik Praw poz. 171 ze zm.). Na jego podstawie Minister Sprawiedliwości 26.07.1919 r. (Dziennik Praw poz. 378) wydał rozporządzenie w przedmiocie urzędzenia sądów dla nieletnich. Na podstawie tych przepisów utworzono trzy sądy dla nieletnich: w Warszawie, Łodzi i Lublinie, które zaczęły działać od 1.09.1919 r. Miały one rozpatrywać wszystkie sprawy karne nieletnich do ukończenia przez nich siedemnastego roku życia. Rozporządzeniem tym minister określił także zadania dla powołanej wymienionym wyżej dekretem instytucji stałych opiekunów sądowych. Byli oni powoływani przez sędziego. Do ich zadań należało zbieranie, na polecenie sędziego, informacji o nieletnich, opieka „nad nieletnim, pozostającym pod dozorem rodzicielskim, lub gdy dozór rodzicielski wymaga jeszcze dodatkowej kontroli odpowiedzialnej” oraz nadzоровanie nieletnich, wobec których zawieszono wykonywanie kary. Opiekunowie ci pobierali stałe wynagrodzenie wypłacane z funduszków dyspozycyjnych sądu¹. Mimo że formalnie nie byli oni nazwani kuratorami, z uwagi na charakter wykonywanych zadań można ich uznać za pierwszych kuratorów sądowych. Po powołaniu tych opiekunów stale wzrastała liczba prowadzonych przez nich spraw. Dla sądu warszawskiego było to odpowiednio: 1925 r. – 90 nieletnich pozostających pod dozorem, 1926 r. – 190 nieletnich, 1927 r. – 362 nieletnich².

---

¹ M. Pawlicka, *Kuratela sądowa w Polsce, Europie i świecie – historia i stan obecny*, Warszawa 2007, s. 15–16.

² P. Stępiak, *Funkcjonowanie kurateli sądowej. Teoria i rzeczywistość*, Poznań 1992, s. 40 i 41.

Pewna zmiana w statusie opiekunów sądowych zaszła w 1929 r., gdy na mocy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 25.06.1929 r. (Dz.U. poz. 387 ze zm.) zostali oni przekształceni w kuratorów nieletnich działających przy sądach grodzkich oraz przy sądach nieletnich, jeżeli zostały one utworzone.

Ważna zmiana w nowo powstałej instytucji kurateli nastąpiła w 1935 r., gdy Minister Sprawiedliwości 25.06.1935 r. wydał rozporządzenie o kuratorach nieletnich (Dz.U. poz. 316). Na jego mocy zrezygnowano z zawodowego modelu kurateli i zastąpiono go modelem społecznym. Określono, że kurator dla nieletnich jest funkcją honorową i mogą ją wykonywać osoby mające odpowiednie kwalifikacje „w zakresie opieki nad dzieckiem moralnie zaniedbanym”. Kuratora powoływał prezes sądu apelacyjnego, Minister Sprawiedliwości określał zaś liczbę kuratorów dla nieletnich w poszczególnych sądach apelacyjnych. Kuratorzy ci za wykonywanie powierzonych im zadań otrzymywali przyznany przez prezesa sądu apelacyjnego ryczałt w maksymalnej wysokości 200 zł miesięcznie.

W okresie międzywojennym nie doszło do powstania kurateli sądowej dla dorosłych, mimo że powołanie takiej instytucji umożliwił Kodeks karny z 1932 r.

1.3. Okres od zakończenia wojny do 1986 r.

Tuż po zakończeniu II wojny światowej nie wprowadzono żadnych istotnych zmian w funkcjonowaniu kurateli sądowej. Instytucja ta jednak zaczęła dosyć szybko się odradzać, gdyż już w 1949 r. zaczęto powoływać kuratorów. Pierwsza zmiana w jej funkcjonowaniu nastąpiła dopiero w 1951 r. Wówczas to Minister Sprawiedliwości 30.03.1951 r. wydał rozporządzenie o kuratorach sądowych dla nieletnich (Dz.U. poz. 188). Zgodnie z jego treścią kurator dla nieletnich był od tego momentu organem pomocniczym sądu, ale nadal utrzymać społeczny charakter kurateli.

Książka jest kompleksowym opracowaniem problematyki pracy kuratorów sądowych. Autorzy precyzyjnie omawiają zadania wyznaczone kuratorom, ich istotę i cel, a także procedury ich wykonywania oraz elementy metodyki postępowania. W publikacji przedstawiono również aspekty historyczne kształtowania się współczesnego, wychowawczo-resocjalizacyjnego i zarazem zawodowo-społecznego modelu polskiej kurateli sądowej. Przybliżono ramy organizacyjne tej służby, jej umiejscowienie i pełnioną funkcję w sądownictwie powszechnym.

W obecnym wydaniu uwzględniono wszystkie zmiany legislacyjne odnoszące się do pracy kuratora sądowego, szczególnie wprowadzone w wyniku nowelizacji kodyfikacji karnych z 2015 i 2016 r.

W publikacji na nowo opracowano m.in. problematykę:

- dozoru elektronicznego i nadzoru określonego w art. 181a § 2 k.k.w.,
- odebrania przez kuratora osoby podlegającej władzy rodzicielskiej,
- udziału kuratora w sądownie ustalonych kontaktach rodzica z dzieckiem.

Wśród autorów znajdują się wybitni znawcy prawa karnego i rodzinnego oraz metodyki wychowania resocjalizacyjnego, a także kuratorzy specjaliści w zakresie obu specjalności kuratorskich.

Książka będzie pomocna w pracy kuratorów sądowych. Zawiera materiał szkoleniowy dla aplikantów kuratorskich oraz studentów pedagogiki, psychologii, socjologii, kryminologii i prawa. Jest także źródłem wiedzy o służbie kuratorskiej dla tych wszystkich, którzy z kuratorami współpracują.

„Praca kompleksowo omawia zagadnienia podstaw prawnych działań kuratora sądowego oraz dobrze opisuje jego rolę ustrojową. Ponadto bardzo szczegółowo, jasno i rzetelnie przedstawia się pragmatykę czynności kuratora sądowego. Kurator jest zobowiązany do działań wkraczających w prawa i wolności jednostek, stąd szczególnie istotne i niewątpliwie jest dobre przedstawienie podstaw prawnych dla podejmowanych przez niego działań, jasne wskazanie na zakres praw, obowiązków i uprawnień kuratora sądowego oraz pozostałych uczestników postępowań, w tym szczególnie podsądnych. Opracowanie to stanowi więc niezbędny podręcznik każdego kuratora sądowego. Jest to bardzo jasne przedstawienie od strony praktycznej kwestii prawnych w taki sposób, który powinien pozwolić na praktyczne posługiwanie się tym opracowaniem przez kuratorów, z których większość nie ma wykształcenia prawniczego”.

Z recenzji dra hab. Jarosława Utrat-Mileckiego, prof. UW

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8124-220-2

